

TÜRK EDEBİYATINDA DIŞ GÖÇ BİR DIŞ GÖÇ ROMANI ÖRNEĞİ OLARAK ÇIRPINTILAR

Yunus AYATA*

ÖZET

Türk edebiyatında iç göç ve bunun getirdiği sonuçlar yazarlarımız tarafından hikâye ve romanlarımızda işlenmiştir; ancak dış göçün edebî eserlerimizde aynı oranda işlendiğini söylemek güçtür. Sevinç Çokum, Türklerin iç ve dış göçüne eserlerinde yer veren ender yazarlarımızdan biridir. Yazar, *Çırpıntılar*'da dış ülkelere gönderdiğimiz vatandaşlarımızın hayat mücadelelerine, uyum problemlerine ve kültürel değerlerini yaşatma gayretlerine değinmiştir. Bu açıdan bakıldığında Türklerin maddi kaygılarla ve kısa bir müddet sonra geriye dönmek umuduyla dışarıya göçünü işleyen *Çırpıntılar*'ın yazarın romanları arasında ayrı bir yeri olduğu söylenebilir. Dış göçü işleyen romanlar genel itibarıyla Batı'ya - özellikle de Almanya'ya- göçü işlemektedir. Ancak olayların Avustralya'da geçtiği *Çırpıntılar*, Almanya eksenli yazılan benzerlerinden ayrılmaktadır. Bu yazı çerçevesinde yurt dışına göçmek durumunda kalan bir ailenin yaşadığı problemlerin Çokum'un *Çırpıntılar* romanına yansımaları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dış Göç, Avustralya, Almanya, vatan, Sevinç Çokum, Türk romanı, Türk Edebiyatı

EXTERNAL MIGRATION IN TURKISH LITERATURE: ÇIRPINTILAR AS AN EXAMPLE OF EXTERNAL MIGRATION

ABSTRACT

Internal migration and its effects and results are handled in a number of literary works from different perspectives, but external migration and its effects and results are not handled in the same scale in Modern Turkish Literature. Sevinç Çokum is an exceptional personality among those writers who deal with internal and external migration of Turkish people. The writer in *Çırpıntılar* has touched upon the problems of congruity, struggles of life and the efforts aiming at continuing cultural codes of Turkish people who has to live in

* Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / SİVAS ayata@cumhuriyet.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

a foreign country as others or outsiders. Since, the novel deals with those people who has migrated to a foreign country to work there, to make money and return their homeland, it can be said that, the novel Çırpıntılar has a special place among other novels of the writer. The modern Turkish novels dealing with external migration primarily handle the migrations taking place towards the West- especiallay to Germany. Çırpıntılar whose topic take place in Australia has a special place among those novels dealing with migration to Germany.

In this study, the reflectins of problems of those people who had to migrate to a forein country, Australia, will be investigated and analyzed from the perspective of Sevinç Çokum's novel, Çırpıntılar.

Keywords: external migration, Australia, Germany, homeland, workers, Sevinç Çokum, Turkish novel, Turkish literature

Giriş

Göç, tüm toplumları etkileyen, insanlığın tarihiyle özdeş bir olgudur. Bir insanın doğup büyüdüğü bir ortamdan başka bir ortama göçmesi çeşitli zorlukları beraberinde getirir. İnsanlar doğal afetler, ekonomik darboğazlar, yapısal değişimler, can güvenliği, daha iyi bir hayat beklentisi, macera severlik gibi çeşitli sebeplerden dolayı göçmek zorunda kalırlar (Yalçın 2004: V).

Türkler, tarih boyunca göç olgusuna yabancı bir millet olmamış; Orta Asya'dan Akdeniz'e oradan da Avrupa'ya kadar ilerlemişlerdir. "Neredeyse, göç ve Türklük birbirleriyle paralel giden unsurlar" (Yalçın 2004: 104) olmuştur. Hatta Türklerin İslamiyet'i seçmesi ile birlikte, özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde, göç devletin temel felsefesi olmuş ve ele geçirilen yeni topraklara Türk unsurların göç ettirilmesi olağan bir durum hâline gelmiştir (Yalçın 2004: 105). Bunun dışında bu dönemde iç göç de teşvik edilmiş ve nüfus kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra ise dışarıda kalan Türk unsurlardan bir kısmı mübadele yoluyla Türkiye'ye gelmiştir. Bunun en son örneği 1989 Mayıs'ında Bulgaristan'da zulüm gören 313 bin Türk'ün (Toğrol

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

1989: 1-2) Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmasıyla yaşanmıştır. Görüldüğü üzere tarih boyunca Türkler için iç ya da dış göç, çeşitli sebeplerden dolayı, kaçınılmaz olmuştur.

Özellikle XIX. Asırdan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak kaybıyla başlayan “*farklı milletlerin bağımsızlıklarını ilan etmesiyle, Kıırım, Kuzey Kafkasya, Bulgaristan, Azerbaycan, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya ve Kıbrıs'tan olmak üzere, milyonlarca*” (Yalçın 2004: 102; bk. Kalaycı 1995: 50-56) Türk'ün Anadolu'ya zorunlu göçü ve 1960'lı yıllardan itibaren insanımızın Anadolu'dan Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Avusturya gibi ülkelere ekme parası için göç etmek durumunda kalmaları hikâye ve romanımızda yeterince işlenememiştir. Bu, önemli destanlarımızdan birinin *Göç Destanı* olduğu düşünülecek olursa, Türk edebiyatı için büyük bir eksikliklerdir.

Türk edebiyatında iç göç ve bunun getirdiği sonuçlar yazarlarımız tarafından hikâye ve romanlarımızda işlenmiştir. Ancak dış göçün edebî eserlerimizde aynı oranda işlendiğini söylemek güçtür. Dış göç, Bekir Yıldız'ın *Türkler Almanya'da* (1966), Fakir Baykurt'un *Duisburg Üçlemesi* (*Yüksek Fırınlar* (1983), *Koca Ren* (1986) ve *Yarım Ekmek* (1997), Füzuran'ın *Berlin'in Nar Çiçeği* (1988) ve Sevinç Çokum'un *Çırpıntılar* (1991) gibi romanlarında Nevzat Üstün'ün *Almanya Almanya* (1965), Bekir Yıldız'ın *Alman Ekmeği* (1974), Yüksel Pazarkaya'nın *Oturma İzni* (1977) ve Didem Uslu'nun *Göçüp Gitti Göçmen Kuşlar* (1997) gibi hikâyelerinde ele alınmıştır. Belki bunların arasına birkaç eser daha eklemek mümkündür; fakat yine de eklenebilecek yeni eserlerle bile bu sayının çok az olduğunu söylemek gerekir.*

Sevinç Çokum, Türk edebiyatında dış Türkler meselesine ve Türklerin iç ve dış göçüne eserlerinde yer

* Burada Türkiye'de yaşayıp Türkçe yazan yazarlar söz konusudur. Yoksa dışarıda yaşayıp Türkçe veya büyük çoğunlukla buldukları ülkenin diliyle yazan yazarlar kastedilmemektedir. Bu, dışarıya göç veren veya dışarıdan göç alan bütün ülkelerin şu anda hissettikleri ancak ileride önlerine büyük bir problem olarak gelecek olan önemli kültürel ve edebî bir sorundur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

veren ender yazarlarımızdan biridir. Türk edebiyatında önce hikâyeleriyle tanınan daha sonra *Zor* (1976), *Bizim Diyar* (1979), *Hilal Görününce* (1981), *Ağustos Başağı* (1989), *Çırpıntılar* (1991) ve *Gece Rüzgârları* (2004) romanlarıyla önemli bir yer edinen Çokum, romanlarında günümüzü (*Zor*, *Çırpıntılar*, *Gül Yüzlüm* ve *Gece Rüzgârları*) ve yakın tarihimizi (*Bizim Diyar*, *Hilal Görününce* ve *Ağustos Başağı*) anlatmıştır.

Yazarın gerek ailevi sebeplerden gerekse özel ilgisinden dolayı Osmanlı'dan geride kalan Türklere ilgi duyduğu bilinmektedir.** Bu ilginin bir neticesi olarak Balkanlarda ve Kırım'da bıraktığımız Türklere temas eden *Bizim Diyar* ve *Hilal Görününce* romanları kaleme alınmıştır.

Köyden kente göç olgusu içinde bir çocuk kahramanda ve anada yoğunlaşan eseri *Gül Yüzlüm*'de iç göçü işleyen yazar, *Çırpıntılar*'da da dışarıya gönderdiğimiz vatandaşlarımızın hayat mücadelelerine, uyum problemlerine ve kültürel değerlerini yaşatma gayretlerine değinmiştir.*** Bu açıdan bakıldığında Türklerin maddi kaygılarla ve kısa bir müddet sonra geriye dönmek umuduyla dışarıya göçünü işleyen *Çırpıntılar*'ın yazarın romanları arasında farklı bir yeri olduğu söylenebilir.

Dış göçü işleyen romanlar genel itibariyle Batı'ya - özellikle de Almanya'ya- göçü işlemektedir; ancak olayların Avustralya'da geçtiği *Çırpıntılar*, Almanya eksenli yazılan benzerlerinden ayrılmaktadır.****

** "Hilâl Görününce romanımda ise dış Türkler'i anlattım. Bu romanı da eşimin ailesinden yola çıkarak yazdım. Eşimin ailesi Kırımlıdır. (...) Rumeli'yi yazışımın sebeplerine gelince, benim ailemden, Balkan Savaşları'nda göçüp Anadolu'ya gelenler vardı. Onların hatıralarıyla büyüdüm ben. Bu malzemeyi iyi kullandım. Balkanlarda kaybedilmiş mülklerin tapuları vardı bende." (Çokum 2004: 15-16).

*** Bir dış göç romanı olan *Çırpıntılar* için Gürsel Aytaç, "göçmen romanı" ifadesini kullanmaktadır (Aytaç 1995: 193). Bu tür eserlerin "dış göç romanı" olarak mı yoksa "göçmen edebiyatı"nın bir parçası olarak mı değerlendirilmesi gerektiği ayrı bir yazı konusudur. Şimdilik biz *Çırpıntılar* ve benzeri roman ve hikâyelere "dış göç romanı" olarak isimlendirmeyi uygun bulmaktayız.

**** Türkiye'den Avustralya'ya göç Batı ülkelerine göre daha azdır. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Sevinç Çokum, kendisiyle yapılan bir söyleşide bu eserle ilgili görüşlerini şöyle dile getirmektedir:

“Bu romanın insanların sadece savaşlarda göç etmediğini, ekmek parası uğruna 1960’lı yıllardan sonra yurt dışına giden insanların da bir anlamda göç ettiğini düşünerek o insanları bütün yönleriyle anlatmaya çalıştım. Avustralya’ya giden bir Türk ailesinin anlatıldığı bir romandır bu.” (Çokum 2004: 16)

Sevinç Çokum bir başka konuşmasında ise Avustralya’da yaşayan Türklerin hayatlarını niçin yazdığını şöyle kaydeder:

“Ben bu romanı yazmadan önce Avustralyalı bir Türk’ün hayatını incelemiştim. Roman kahramanı bana kendi hayatıyla, günlük yaşayışla ilgili video bantları vermişti. Mekânı tanımam açısından.

Bana ‘Niye Avustralya’ dediler. Romanı yazdığımda Avustralya’da Türkler olabileceğini kimsenin aklında değildi. Sanırım 1996’da yazmıştım. Aradan 13 yıl geçmiş. Ama bakın bugün hava raporlarımızda her gün Sydney’in hava durumu veriliyor. Yani Sydney artık, içerisinde yaşayan Türk nüfustan dolayı bizim şehirlerimizden biri gibi olmuştur.” (Çokum 2003: 23)

Eserini “*modern bir göç romanı*” olarak tanımlayan Sevinç Çokum, Avustralya’da “*asimile olma tehlikesiyle karşı*” karşıya kalan Türkler hakkında şunları söyler:

“Çırpıntılar, modern göç romanı... Burada günümüzde dünyanın inanılmaz köşelerinde yaşayan Türk ailelerinden birini Avustralya’daki bir aileyi ele aldım. Romanın bir kısmı Avustralya’da diğer kısmı “Kavuşma Günü” adıyla Türkiye’de geçer. Avustralya’da

Genel Müdürlüğünün 2001 yılı verilerine göre, Avustralya’da 52.620 vatandaşımız bulunmaktadır (Yalçın 2004: 147).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

asimile olma tehlikesiyle karşılaşan bu insanlar aslında kendi ülkeleri olan Türkiye’de yok olma tehlikesiyle karşılaşılıyorlar. Kültür değişmelerinin farklı toplumların ve insanın iç dünyasındaki çatışmaların getirdiği bir parçalanmış aile tablosu...” (Kabaklı 1994: 611)

Gürsel Aytaç, “*Sevinç Çokum, sosyal ağırlıklı bir konunun ruhsal boyutlarını da belirterek, ama estetik kaygıyı hep gözetme ilkesiyle yazıyor.*” (Aytaç 1995: 194) dediği *Çırpıntılar* hakkında şunları söylemektedir:

“Sevinç Çokum’un ‘Çırpıntılar’ romanı (Cönk Yay. 1991) göç olayını ele alış tarzında benzerlerinden ayrılıyor. Burada Avustralya’ya göç etmiş, yıllar sonra ‘kesin dönüş’e karar verip İstanbul’a geri gelmiş üç kişilik bir ailenin, oğlun uyumsuzluğu nedeniyle parçalanıp onun peşinden yeniden Avustralya’ya göçüşü anlatırken konunun toplumsal-ruhsal yönleri vurgulanmaktadır.” (Aytaç 1995: 193)

Hülya Argunşah ise *Çırpıntılar*’ı “*dış göç ana teması üzerine yerleştirilmiş; ancak çağdaş insanın yalnızlığını da işleyen bir eser*” (Argunşah 1995: 37) olarak nitelendirmektedir.

Çırpıntılar “*parçalanmış aileler*” meselesini ve göç dramını anlatan bir romandır. Çokum, bu romanda Avustralya’ya göç etmiş üç kişilik bir ailenin ayakta kalma savaşını, bu savaşın nelere mal olabileceğini, kendi ülkelerine tekrar döndüklerinde yaşadıkları uyumsuzlukları anlatmaktadır.

“Roman, Avustralya’ya göç eden bir Türk ailesini merkeze alarak yurt dışına giden ve yerleşen Türk toplumunun kültürel kodlarını koruma ve gelecek nesillere aktarma mücadelesini anlatmaktadır. Tekin Bey ailesi vasıtasıyla meselelerin ortaya konulduğu romanda mekân, Avustralya ve İstanbul’dur. Anglo-Sakson kültürünü temsil eden Avustralya, temsil ettiği kültürel dünyayla

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Türkiye’de yetişen Türklere cevap verememektedir. Romanda bir mekân olarak Avustralya, Türk kültürüne yabancı unsurları temsilen kullanılmaktadır. Aynı şekilde İstanbul da Türk kültürünü temsil etmek gibi bir sembolik değerle yer almaktadır. Roman kahramanı Tekin, içinde büyüdüğü kültürel dünyadan bir türlü kurtulamadığından, Avustralya’yı bir mekân olarak ele alıp kendi dünyasına geçiş için bir araç şeklinde düşünür. Öyle ki bir Avustralya kıyısına baktığında, hayalen İstanbul’a gitmektedir.” (Coşkun 2003: 44)

Eserde 1970’lerin başında Türkiye’den büyük umutlarla Avustralya’ya göç etmiş Tekin ve kendisiyle birlikte üç kişiden oluşan ailesinin, gerek Avustralya’da kaldıkları süre içerisinde gerekse Türkiye’ye dönüşlerinde yaşadıkları uyum sorunları dile getirilmektedir.

1. Romanın Muhtevası ve Olay Örgüsü

Tekin ve ailesi, Almanya’dan farklı olarak ailece de göçülebilen Avustralya’ya gitme hayalleri kurmaktadırlar. Bir gün de bir uçakla hiç bilmedikleri bir dünyaya doğru yolculuğa çıkarak bu hayallerini gerçekleştirirler. Tekin, mutfak eşyası pazarlayan bir şirkette iş bulur. Karı koca Newcastle ile Melbourne arasında satış yaparken aynı zamanda Türk aileleriyle de tanışma fırsatı bulurlar. Bu tanışmalar Tekin’in eşi Esra’da, bir Türk evi kurmak niyetini uyandırır. Kurulacak bu ev sayesinde hem Türk aileleri birbirleriyle tanışacak hem de buradaki Türk nüfusunun gücü artacaktır. Esra, bu Türk evi sayesinde Türk’e ait olan gelenekleri, sanatları yaşatabileceğini düşünmektedir. Tekin, Sydney’de mimar olan Murat Ağabey ile tanışır. Tekin ve Murat Bey ailesi Türklerin Avustralya’da daha rahat yaşayabilmeleri için Türk okulları açmak, Türk radyosu ve bir kadın derneği kurmak gibi önemli kararlar alırlar.

Esra Türk işi yemekler yapar. Bu yemekler Murat Ağabeylerde alınmış olunan kararları diğer Türklere duyurmak için hazırlanmaktadır. Toplantıda çocukların gelecekteki yaşamları için çeşitli planlar yapılır. Esra, toplantıdan sonraki gün duvar panoları yapmak için

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

kırlara çiçek toplamaya çıkar. Eve döndüğünde oğlu Korhan'ı bahçede tek başına üzgün bir halde oyun oynarken bulur ve onu eve çağırır. Esra Korhan'ın üzüntüsünün sebebini çok geçmeden anlar. Korhan'ın okulda yapmış olduğu yaramazlıklardan dolayı velisi okula çağrılmaktadır. Esra okul müdürü ile yaptığı görüşmede çocuğunun uyumsuz olduğunu, arkadaşlarıyla iyi geçinemediğini ve bu konunun okul disiplin kurulunda görüşüleceğini öğrenir. Korhan'ın meselesi okul disiplin kurulunda görüşülür ve affedilmesine karar verilir. Kendisiyle yakından ilgilenmesi için de Caroline öğretmen görevlendirilir. Korhan o yaz Wollangong'a Perkins ailesine okul tarafından misafir öğrenci olarak gönderilir; fakat bir hafta sonra eve geldiğinde oraya geri dönmek istemediğini, çünkü o evin çocuğunun kendisini sürekli hırpaladığını ve onunla alay ettiğini söyler. Caroline öğretmenin araya girmesiyle Korhan ikna edilir. Bu arada Tekin, kız kardeşi Aysun'un bir trafik kazası sonucunda öldüğünü öğrenerek İstanbul'a gider ve onun mezarını ziyaret ettikten sonra Avustralya'ya geri döner.

Tekin'in oğlu Korhan'la araları gün geçtikçe açılmaktadır. Tekin bu ve buna benzer çeşitli olaylar sonucunda İstanbul'a kesin dönüş yapma kararı alır.

Avustralya'dan Türkiye'ye dönen Tekin ve ailesi İstanbul'a da pek uyum sağlayamaz. Özellikle tekrar okula başlayan Korhan uyum sağlamakta güçlük çekmektedir. Korhan'ın karnesi iyi değildir. Bu durum Tekin'le Korhan'ın arasının bozulmasına sebep olur. Üst üste gelişen kötü olaylar üzerine Korhan evden ayrılarak arkadaşlarıyla Üsküdar'da ayrı bir ev tutar. Daha sonra da Avustralya'ya döner. Korhan'ın yokluğunda Esra'nın Tekin'e olan bağlılığı kopmaya başlar ve kısa bir süre sonra da ayrılırlar; ancak Esra hamiledir. Esra, oğlunun yanına Avustralya'ya gider ve kızını orada dünyaya getirir. Tekin dayanamayıp Esra'ya mektup yazarak onlardan kopamayacağını, kendisini de aralarına almalarını ister. Bunun üzerine Korhan babasına "sizi bekliyoruz" diye bir mektup gönderir. Bu mektup üzerine, Tekin, yeni bir başlangıca doğru ailesinin yanına döner.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

2. Roman Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler

2.1. Kültürel Unsurlar

Bir dış göç romanı olan Çırpıntılar'da çeşitli kültürel unsurlar karşımıza çıkmaktadır. Avustralya'da yaşama mücadelesi veren Türk aileleri kendi gelenek ve göreneklerine daha sıkı bağlanırlar. Göç eden insanı bekleyen en büyük sorun o kültürle entegre olmak yerine hakim kültür karşısında yenilgiyi kabul edip asimile olmaktır. Avustralya'ya göç eden Türkler, kendi milletlerine ait değerlere sınıksız sarılarak asimile olmadan ayakta kalabileceklerinin farkındadırlar:

“Murat Ağabey,

Sizi dinliyorum, dedi. Kültür mültür dedin de, neler yapabiliriz diye düşündüm... Sadece şu odadaki hanımlar kimbilir o güzel marifetli elleriyle ne eserler ortaya koyarlar..., Mesela Lale Hanım... Tezhip ve minyatür alanındaki çalışmaları görenlere parmak ısırtıyor. Tezhip Avustralya'da...” (Çokum 1999b: 40)

İnsanlar göçtükleri ülkenin hâkim kültürüne direnebilmek ve onunla mücadele edebilmek için azınlık psikolojisiyle hareket ederler. Kendi ülkelerinde birbirlerini gördüklerinde belki de birbirlerine selam dahi vermeyecek insanlar, yabancı bir toplum içinde kaynaşma ihtiyacı/isteği duyarlar. Sadece kültür işlerinde birlikte hareket etmezler, küçükten büyüğe gelişen ticari teşebbüsler de kurarlar. Böylelikle hem birbirleriyle kaynaşmış olurlar hem de “Çocukların geleceğini” korurlar böylelikle çocuklara “dillerini, tarihlerini, sanatlarını, dinlerini” öğretme fırsatı bulurlar (Çokum 1999b: 29).

Çokum'un, daha önce kaleme almış olduğu *Ağustos Başağı* ve *Hilal Görününce* romanlarında olduğu gibi, bu romanında da tesbih leitmotifine yer verdiğini görmekteyiz. Gürsel Aytaç'ın “*Sevinç Çokum'un romancılığını kanıtlayan birçok incelikten biri*” (Aytaç 1995: 196) olarak nitelediği tesbih motifi yazarın diğer romanlarında olduğu gibi toplumu birbirine bağlayan

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

dinî simgesel bir değer olarak bir leitmotif gibi bu romanda yer almaktadır. Roman kahramanlarından Sulhi'nin elindeki tesbih zamanın ve mekânın silindiği ve başka bir zamana atlandığı manevî bir unsur olarak anlatılmaktadır. Ayrıca dinî/kültürel bir unsur olan tesbih Sulhi'nin dedesinin elinde bir güce, insanları birbirine bağlayabilme gücüne dönüşebilmektedir.

“Sulhi parmaklarına doladığı tesbihi pencereye, gün ışığına doğru tuttu. Taneler daha da saydamlaştı ve içlerinden geçen ışık, süzölmüş bal tonunda adamın gözlerine yansıdı, titreşti. Burada dış dünyayı sarı bir ışığa bulanmış olarak görüyordu. Hatta o ışık, zamanın ve mekânın silindiğini, bir başka zamana atlandığını bile düşündürüyordu insana.

Sulhi tesbihi henüz çocukken ana dedesinin elinde görürdü. Bu tesbih dedesine güç verirdi, hatta konuşma ustalığı, insanları çevresine toplayabilme yeteneği, her şey o tesbihten doğuyormuş gibi gelirdi ona.” (Çokum 1999b: 191)

Memleketlerini çeşitli sebeplerden dolayı bırakıp yabancı ülkelere gitmek zorunda kalan insanlar, memleketlerine ait kültürel unsurları orada yaşatarak benliklerini, millî kimliklerini korumaya çalışırlar. Avustralya'da Türk evi kurmak için toplanan Türk aileleri, geleneklerini korumak ve devam ettirmek, geleneksel Türk sanatlarını devam ettirmek için söz birliği yaparlar. Örneğin roman kahramanlarından Esra'nın el becerisine vurgu yapılır. Murat Bey'e kanun çaldırılır; eşi Nesrin Hanım'a “*rengini biraz kaybetmiş sesiyle*” eski şarkılar söylettirilir; böylelikle kahramanların “*yurt hasreti*” dindirilmiş ve hafifletilmiş olur (Çokum 1999b: 28).

Çırpıntılar'ın kadın roman kahramanlarının neredeyse tamamı bir el sanatıyla ilgilenirler. Yazar, millî kültürün devam edebilmesi için kadına büyük rol düşüğünün farkındadır. Roman kahramanlarından Esra ve Lale geleneksel Türk sanatlarından tezhip ve minyatür sanatlarıyla, Aysun geleneksel Türk mimarisıyla ilgilenir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Çokum'un burada vurgulamaya çalıştığı şey insanımız nerede olursa olsun kültürümüzün önemli bir parçası olan geleneksel Türk sanatlarına ve mimarisine sahip çıkması gerektiğidir. Bunu biz Murat Ağabey'in dilinden öğreniriz.

“Sadece şu odadaki hanımlar o güzel marifetli elleriyle ne eserler koyarlar... Mesela Lale Hanım... Tezhip ve minyatür alanındaki çalışmaları görenlere parmak ısırtıyor. Tezhip Avustralya'da... Yüzyıl düşünsem aklıma gelmezdi.” (Çokum 1999b: 40)

Görüldüğü üzere gelenek ve göreneklere bağlı olan sanatçımız bunu eserlerinde de işlemektedir. Teknoloji çağına girdiğimiz XXI. yüzyılda kültürel değerlerimizin yavaş yavaş yok olmaya başladığını görmekteyiz. İnsanlarımız birbirine selam vermez, aynı apartmandaki komşusunu tanımaz olmuştur. İşte bunun farkına varan Çokum, yazdığı eserlerle bir sanatçıya düşen görevi yerine getirerek bu değerleri topluma hatırlatmaya çalışmaktadır.

2.2. Vatan ve Sosyal Çevreye Uyum

Vatan, bir halkın üzerinde yaşadığı ve kültürünü oluşturduğu toprak parçasıdır. Bu nedenle vatanın devamı için ülkesini, milletini seven ve ona büyük bir tutkuyla bağlı olan insanların, vatana sahip çıkması gerekir. Bunun bilincinde olan Çokum, yazdığı romanlarla bu bilinci Türk insanına aşılama çalışmaktadır.

Çokum'un, göç olayını anlattığı *Çırpıntılar* adlı eserinde ise vatanından uzakta -Avustralya'da- yaşayan Türklerin vatan özlemleri dile getirilmektedir. Romanın asıl kahramanlarından Tekin her fırsatta vatana olan özlemini ifade eder:

“Adam gözlerini sulara çevirdi ve ta ötelere bir Kız Kulesi oturttu. Bir Süleymaniye... Gök ve deniz uçsuz bucaksız kâğıtlardı onun için. Üzerine istediği kadar resim yapabilir, yazı yazabilirdi...” (Çokum 1999b: 5)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

“Sanki beni çağırıyor oralar... Hani toprak çekiyor derler ya...”(Çokum 1999b: 13)

Murat Ağabey ise memleket özlemini bir dörtlülle şöyle anlatır.

“Çıkar yücelerden haber sorarım

Solarken dağların gümüş yaldızı

Bilmem neredeyim, neyi ararım

Uyanır içimde derin bir sızı...” (Çokum 1999b: 37)

Yurtdışına göçen ilk kuşak için vatan, bir gün muhakkak geri dönülecek olan yerdir. Bunun için yurtdışına ilk göçenler ülkelere ev, dükkân, arsa ve tarla gibi mülkler alarak yatırım yapmışlar, bir gün dönme özlemini canlı tutmuşlardır. Onlar, gittikleri ülkelerde “*yad*” olarak kalmışlardır. Ancak ikinci kuşakla birlikte yeni problemler ortaya çıkmaya başlamıştır. Her şeyden önce bu kuşak hem gittikleri ülkeye hem de kendi öz vatanlarına yabancı kalmışlar; senede bir veya birkaç haftalığına gittikleri ülkeye yatırım yapmak yerine buldukları ülkeye tutunmayı tercih etmeye başlamışlardır. Onların kendi ülkelerine ve dolayısıyla kültürlerine yabancılaşmaları ilk kuşağın bir gün dönme amacını da bir nostalji haline çevirmiştir. *Çırpıntılar*'da Tekin ve oğlu Korhan da buna benzer bir durum yaşarlar. Tekin bir gün vatanına dönme özlemiyle yanıp tutuşmaktadır; ancak İstanbul'u hayal meyal hatırlayan, Avustralya'da büyümüş, burada okula gitmiş ve arkadaşlıklar kurmuş olan Korhan için İstanbul bir anlam ifade etmemektedir. Bir gün Tekin, Korhan'a, “*Ne dersin Korhan? Dönelim mi?*” diye sorduğunda Korhan'ın “*-Dad, burayı seviyorum ben, (...) Annem de seviyor.*” (Çokum 1999b: 6) cevabı acı gerçeği de ifade eder. Zaten her şeye rağmen Türkiye'ye döndüklerinde Avustralya'da yaşadıkları uyum probleminin aynısını, belki de daha fazlasıyla, burada da yaşayacaklardır. Bu yüzden Avustralya'ya tekrar dönmek zorunda kalırlar. Artık onlar için gurbet vatan olmuştur.

2.3. Eğitim

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Sanatçı imar eden, onaran, özüne, kültürüne yabancı düşmeyen, dünyası içinde hür düşünen, seven, inanan biridir. Yazarımız Sevinç Çokum da, yaşadıklarını anlatırken çürükleri budayıp kalıcı olanları yeşerttirerek, insana insan olduğunu hatırlatmaya çalışarak, “imar etme”nin ve “onarma”nın insana dönük yanı olan, “eğitim” üzerinde durmakta ve bu hususta ortaya çıkan meselelerimize ışık tutmaktadır. O, asırların süzgecinden geçerek bugüne ulaşan kıymetlerin devamını isterken; bünyemize uymayan, bizi biz olmaktan uzaklaştıran yanlışlıkların atılmasından yanadır.

Sevinç Çokum’a göre, Türk milletinin bütün fertlerinde okumaya ve öğrenmeye karşı, temelde bir istek vardır. Bütün anne ve babaların arzusu, çocuklarının okuyup iyi bir tahsil görmesidir. O, “İnsan her şeyi öğrenmek istiyor. Ama okumakla bitmiyor. Sonu gelmiyor okumanın” (Çokum 1999a: 57) diyerek insanın öğreneceklerinin bitmez tükenmezliğini belirtir.

Sevinç Çokum, okumanın yaşının olmadığını ve herkesin her yaşta kendisine göre okuyabileceği bir kitabın mutlaka olması gerektiğini düşünür. Bu düşüncelerine *Çırpıntılar* adlı eserinde şöyle dile getirir:

“Raflara kitap yerleştiren genç adam ayak sesine aldırmaksızın işine devam etmişti. O da sırayla kitap sırtlarını okumaya koyuldu. Terlemiş ve yorulmuştu çabucak... Neyse ki kitapçı üşengeç sesiyle ne istediğini soruverdi. Esra, annelere rehberlik edecek, gençlerin eğitim ve meseleleri ile ilgili kitaplar aradığını söyledi.” (Çokum 1999: 210)

Esra’yı gençlere rehberlik edecek onların eğitim meselelerini çözüm bulmaya yönelik bir kitap aramaya iten sebep ise, oğlu Korhan’ın Avustralya’ya uyum sağlayamaması ve Esra’nın çocuk eğitiminde kendisini yeterli görmemesidir.

Korhan ailesinden gereken ilgiyi ve eğitimi almış olmasına rağmen Avustralya’daki okulunda uyum sorunu yaşamaktadır. Çocuğun bu sorunları ailesine de yansınca, Esra kendisinde bir eksiklik arar ve bu

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

eksikliğini Figen'in verdiği kitapları okuyarak gidermeye çalışır:

“Sonra bir Pazar Tekin’le Sulhi’ye uğradıklarında Sulhi’nin karısı Figen okuması için ona bazı kitaplar vermişti.” (Çokum 1999b: 211)

Sevinç Çokum aynı düşünceyi başka eserlerinde kahramanlarına söyler. Yazarın dış Türkleri anlattığı *Bizim Diyar* romanında kitaplar üzerine yapılan bir konuşma sırasında Giray’ın sözlerine Emin Hoca şu şekilde karşılık verir:

“-Keşke bu kitapları hiç tanımasaydım... Keşke babam gibi hayatımı hayvan sürülerine bağlasaydım. Ve bozkıra... Ama ben... bozkırın ötesini de görmek istiyorum hocam. Belki bir nakkaş olarak bilirdim veya bir mermer ustası... Sonra... hekim olmayı da isterdim. Belki akıp giden ömürleri uzatamazdım ama, odlu yüreklere bir anlık şifa olurdu. Bütün bunlar için geç kaldım.

-Yoo böyle deme! Gençsin. Öğrenmenin yaşı yoktur. Bittiği, durduğu yer yoktur.” (Çokum 1999a: 197)

Emin Hoca, burada âdeta Sevinç Çokum’un eğitim hakkındaki düşüncelerini yansıtan bir kişi olarak karşımıza çıkar. Aynı düşünceleri Gülsüm Ana da kendisinde barındırır:

“Gülsüm Ana,

-Ben bu kızın derdini bilirim, dedi. Bir zamanlar gazeller yazardım. Bir şeyler ortaya koymaktır bu. Hani tohum ekip filiz vermesini beklemek gibi... benim kızım boyundan büyük işler görmek ister. Rıfat’a çekmiştir. Meselâ muallim olmalıydı benim kızım. İster ki o söylesin başkaları dinlesinler.” (Çokum 1999a: 223)

Türk milletinin var oluşunu devam ettirebilmesinin temel unsurlarından biri de, hangi dönemde olursa olsun kendilerine daima “*bilge kişi*” dedikleri yaşlı bir kişiyi

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

örnek almasıdır. Bu kişinin bilgili, erdemli, arif, ahlâklı ve tecrübeli bir kişiliğe sahip olması gerekmektedir. Türk milleti ne zaman yanında bilge kişi bulundurmuş ve onun sözünü dinlemiş ise, vatanını korumuş ve topraklarını genişletmiştir. Ne zaman bu âdetinden kopmuş ise güç kaybetmiştir.

“O romanlar destan coşkusu ile yazıldı. Açıkça söylemek gerekirse, Türk destanlarına karşı bir sevgim hayranlığım vardır.” (Çokum 2004: 15) diyen Çokum, “Manas Destanını okuduğumda bende şöyle bir fikir doğdu: Bu destandaki unsurları, motifleri, atmosferi romanda kullansam nasıl olur? Bu düşünceden, bu ilhamdan hareketle” (Çokum 2004: 15) eserlerinin ortaya çıktığını söyler.

“Yabancı bir ülkede yaşamamanın en önemli problemlerinden biri çocukların eğitimidir. Anglo-Sakson kültürün bir çok milletin çocuklarını aynı teknede yoğurması ise en büyük tehlikedir.” (Argunşah 1995: 38). Yabancı ülkelere giderek orada hayatlarını sürdüren aileler, çocuklarının eğitimlerinden geri kalmasını istemiyorlarsa onları gittikleri ülkelerin okullarına göndermek zorundadırlar. Ancak yabancı ülkelere eğitim görenlerin kendi kültürel değerlerinden tamamen kopup, ne eğitim gördükleri ülkenin insanlarına uyum sağlayabilmesi ne de kendi vatanlarına intibak edebilmeleri mümkün olmaz. Her iki kültüre de yabancılaşma kaçınılmazdır. Yurt dışına giden ikinci nesil bu sıkıntıyı hep yaşamıştır. Bu anlamda Korhan ikinci neslin eğitim meselesinin verilmesinde önemli bir fonksiyon yüklenir. Ailesi Korhan’ın yaşadıklarının ve yaşayacaklarının farkındadır; bu yabancılaşma onları ürkütür:

“Bizim bir kökümüz vardı. Biz ailemizden pek çok şey aldık ve öğrendik... Onun burada yabancı bir okulda okuduğunu unutma! Büsbütün yabancılaşmasından korkuyordum. Yalnız kalmasından da...” (Çokum 1999b: 12)

Tekin’in bu kaygıları romanın ilerleyen bölümlerinde doğrulanır:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

“Öğretmenler bir yandan çocuğun zekâsını beğenirlerken, kavgacı oluşundan, geçimsizliğinden şikâyet ediyorlardı. Bütün bunlar onun başarısına gölge düşürüyordu. Çünkü öğretmenler ona olan kızgınlıklarını notlarını cimrice vererek hafifletmiş oluyorlardı.” (Çokum 1999b: 44)

Korhan'ın okulda dersleriyle ve arkadaşlarıyla arası bozulunca okuldan “*Sayın Veli... Oğlunuzun tutum ve davranışları hakkında bir görüşme için yarın sabah okul müdürlüğüne gelmeniz gerektiğini bilginize...*” (Çokum 1999b: 45) şeklinde bir kağıt gönderilir.

Çocuğunun durumunu görüşmek için okula gittiğinde okul müdürü tarafından soğuk karşılanan Esra, görüşme sonucunda yabancı bir ülkede çocuk okutmanın zorluğunu bir daha anlar. Esra, müdürün yanından ayrıldıktan sonra Caroline Hoca ile karşılaşır ve ona müdürle aralarında geçen konuşmayı aktarır:

“Esra müdürle konuşmalarını anlattı. Söylemek istediklerini her ne sebeptense, söyleyemedi.

-Ona bücür diyorlarmış arkadaşları... Kızdırıyorlarmış...

-Onun iyi bir Avustralyalı olması lâzım.

-Evet, dedi Esra. Durup başını eğdi. Ama farklı biri o. Yani farklı bir dünyadan geldi. İnan arkadaşlarını çok seviyordu. Başta. Evde yaptığım kurabiyeleri, dolaptaki yemişleri hep onlara götürürdü. Arkadaş olabilmek için... Ama onlar bir Türk çocuğuna nedense kolayca aralarına almıyorlar, benimsemiyorlar.” (Çokum 1999b: 30)

Çokum, Tekin ve ailesini İstanbul'a geri döndürerek, aynı zamanda Türk eğitim sistemi hakkında da bilgi verme fırsatı bulur. Örneğin romanda Korhan'ın devam ettiği okulda pek çok dersin boş geçtiği şöyle dile getirilir:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

“Okula otobüsle gidip geliyordu. Şimdiden arkadaşlar edinmişti. Ama çoğu dersler boş geçiyordu. Öğretmenler dama taşı gibi durmadan yer değiştiriyorlardı. Bazı derslerin öğretmenleri henüz ortada yoktu.” (Çokum 1999b: 163)

Eğitim, her şeyden önce ailede başlar. Gözünü ilk açtığı anda gördüğü ailesi çocuğa sevgiyi, saygıyı, iyiyi, kötüyü de öğretendir. Toplumun çekirdeğini oluşturan ailede çocuk, iyi bir şekilde yetiştirildiği takdirde toplum da o derecede iyi olur. Çokum da “*milleti sevmeyi, onun her şeyine sahip çıkmayı, onun gerçeklerini içinde yaşamayı*” (Çokum: 1984: 17) ailesinden öğrenmiştir. Onun için de eğitimin temellerinin aile içinde atıldığını ve bu temelin okul vasıtasıyla da güçlendirileceğini düşünür.

2.4. Aile

Bir milletin var oluş teminatı ailedir. Türk milleti asırların içinden süzülüp gelen sağlam bir aile mirasına sahiptir.

“Aile, yeryüzündeki insanın bir arada yaşama ihtiyacının ve bir düzen kurma yeteneğinin tezahürüdür. Ayrıca dini ve ahlakî hayatın, bir milletin devamlılığının gereği olarak ortaya çıkmış sahiplenme ve koruma duygularıyla bezenmiş bir yapıdır. İnsan gözünü aile içerisinde açar, topluma uyum sağlamasının ilk denemelerini aile çatısı altında yapar.” (Çokum 1990: 27) diyen Çokum, ailenin sağlam temel üzerine inşa edilmesi gerektiğini ifade eder. Aksi takdirde ise, aile yapısı sağlam olmayan bir milletin ayakta durmasının da güç olacağını anlatmak ister.

“Yaşadıklarımı, gördüklerimi anlatırken çürükleri budayıp kalıcı olanları yeşerterek insana insan oluşunu hatırlatmaya çalışıyorum” (Çokum 1974: 27) diyen Çokum’un yeşertmeye çalıştığı değerlerin başında “aile” gelir.

Sevinç Çokum mensubu olduğu bu “*milleti sevmeyi, onun her şeyine sahip çıkmayı, onun gerçeklerini içinde yaşamayı*” (Çokum 1984: 17) ailesinden öğrenmiştir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Yazarımız “pek de zengin bir aile değildik ama, mutluyduk” (Çınarlı 1979: 247) diyerek, ailede birlik ve beraberliğin, kısacası, ailenin devamının, çoğunun zannettiği gibi maddiyata dayanmadığını belirtir. Belirli bir hayat standardı için maddeye ihtiyaç vardır ama bu madde her şey değildir. Hele imandan hiç de üstün görülmemelidir.

Aile büyüklerinin sevgi ve şefkat dolu, küçüklerinin de saygılı ve hürmetli olması milletimizin karakteristik özelliklerindedir. Çokum, Türk ailesinde, bireyler arasında olması gereken sevgi ve saygının, karşılıklı anlayışının, huzur ve mutluluğun üzerine kurulmuş yuvaları Türk insanına örnek göstermektedir.

“Toplumlar, milletler de zaman içerisinde yeni şartlara boyun eğecek, yeni değerler kazanacaktır. Ancak bir milleti ayakta tutan ve korunması gereken din, dil, ahlâk gibi bazı değerler vardır ki, bunların kaybı o milleti felakete sürükler” (Çokum 1990: 28) diyen Çokum bu değerlerden biri olarak da “aile”yi gösterir. O, ailenin sağlam temeller üzerine kurulamaması ve ailenin korunamaması halinde sadece kendisini değil, içinde bulunduğu toplumu da derinden etkilediğini ifade eder:

“Parçalanmış aileler tabirini sanıyorum son yıllarda kullanmaya başladık. Önce bugünkü sınırlarımız dışında yaşayan soydaşlarımız için, yani aile fertlerinden bir bölüğü sınırlarımızın dışında bir bölüğü Türkiye’de olan insanlar için kullandık. Meselâ Bulgaristan’daki ya da Azerbaycan’daki kardeşlerimiz gibi... Bunlar çeşitli sebeplerle göç eden, göç ettirilen bir yanlarını bir başka yerde bırakan insanlardı. Bu kategoriye daha sonra gurbetçi aileler de katıldılar... Yani çalışmak için yurt dışına giden aileler... Almanya’ya Avrupa’nın diğer ülkelerine, Arap ülkelerine, Avustralya’ya gidenler... Böylece araya ayrılıkların girmesiyle iki defa üç defa parçalandılar.” (Çokum 1990: 28)

diyene Çokum, özellikle de II. Dünya Savaşı’ndan sonra yeniden yapılanmaya başlayan ülkelerde iş gücüne

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

duyulan ihtiyaçtan dolayı, bu ülkelere az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerden göç edildiğini söylemeye çalışarak ailelerin bölünmeye başladığını belirtmek ister.

Bir toplumun temeli ailede atılır. Kurulan ailenin temeli ne kadar sağlam olursa, toplumlar da o kadar sağlam olur. Ancak, bazı sebeplerden dolayı yurdunu bırakıp yabancı ülkelere giden ailelerde ise zaman içerisinde bir ayrılış baş göstermektedir. Özellikle de gurbette dünyaya gelen ve oranın eğitimini alan çocuklarla aile büyükleri arasında görüş ayrılıkları görülmektedir. Yurt dışına çeşitli sebeplerle göçmek zorunda kalan ailelerde özellikle birinci ve ikinci kuşağın çatışması kaçınılmaz bir sonuçtur.

Tekin, Türkiye'deki kız kardeşi Aysun'a Avustralya'dan yazmış olduğu mektupta ailesi ile ilgili görüşlerini şöyle ifade eder:

“Evimizde yağmamış yağmurların sıkıntısı dolaşıyordu. İnşallah geçer diyorum... Avustralya bizi farkına varmadan birbirimizden uzaklaştırıyor galiba... Konuşmalarımız sonunda tartışmaya dönüyor nedense... Birbirimizden kaçıyoruz açıkçası. Oysa konuşup her şeyi gün ışığına çıkarabiliriz... Kimi zaman eve gitmek içindem gelmiyor. Limanda parklarda dolaşıyorum serseri serseri...” (Çokum 1999b: 85)

Aile arasında başlayan bu kavga ve huzursuzluklar daha sonra çocuklara da sirayet etmektedir:

“- Otur, dedi.

Bir iskemleye ilişti Korhan. Babası ayakta duruyordu.

- O serserilerle görüşmeni istemiyorum.

- Onlara serseri diyemezsin, arkadaşım onlar. Benim için değer taşıyor.” (Çokum 1999b: 243)

Baba-oğul arasındaki bu anlaşmazlıklar daha da ileriye gider ve Türk aile yapısında görülmeyen,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

görüldüğü zaman da hiç hoş karşılanmayan bir hareket haline gelir. Korhan da babasına karşı çıkar ve babasını şu şekilde susturmaya çalışır:

“Onlar gerçek arkadaş değil... Seni iyiye, doğruya götürüyorlar. Yanlışta götürüyorlar.

- Olsun... nereye gittiğim umurumda değil...

- Benimle bu tarz konuşmamıştın hiç.. Babamın senin...

- Evet biliyorum. Bunu milyon kere söylediniz... Artık ben, ben olmak istiyorum. Didik didik edilmekten bıktım... Benimle uğraşma baba... yeter artık...” (Çokum 1999b: 243)

Türk toplumunda anne ve babalar çocuklarını evlendirip, bir iş sahibi olana kadar koruyup kollarlar. Yabancı ülkelerde ise on sekiz yaşına gelen her kız veya erkek çocuğu reşit sayılmakta ve hayatına kendisi yön vermektedir. Bu ülkelerde reşit olan kişiler aldığı kararları ailesine danışmayabilir ve kendi hayatını kendisi yaşamak ister. Korhan da on sekiz yaşını geçip kendisine bir iş bulunca ailesinden ayrılmaya karar verir:

“-Kararlıyım anne... Kimse caydıramaz beni. Hem babam da gitmemi istiyor. Haklı da... Bu evde üç kişiden biri fazla...” (Çokum 1999b: 244)

Korhan evden ayrılma isteğini daha açıklar mahiyette şöyle dile getirmektedir:

“-Doğrusu da bu, dedi Korhan. Avustralya’da ve başka ülkelerde böyle olmuyor mu? Ben de öyle yapacağım... Tamam mı? Kimseye dayanmadan yaşamak istiyorum. Yük olmadan...” (Çokum 1999b: 245)

Çokum, sağlam temeller üzerine kurulmasını istediği Türk ailesinin, aynı zamanda, aile fertlerinin karşılıklı anlayışlarıyla, ufak tefek hadiseler sonucu yıkılmasını istemez. Ona göre, iki tarafın fedakârlığı sayesinde nice yuvalar yıkılmaktan kurtulur; fakat bazen

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

de olaylar öyle boyutlara varır ki, aile parçalanmaktan kurtulamaz:

Korhan'ın Avustralya'ya dönmesiyle birlikte, Esra ile Tekin'in arasında da huzursuzluk ortaya çıkar:

“-İkimiz bir arada götüremeyiz bu evliliği... Sen isteseydin sürerdi. Ama değişen durumlar oldu, ayrılmalıyız. Beni kendi çocuğumdan uzak tutuyorsun. Bunu kabul edemem.

-Bunu onun iyiliği için istiyorum. Çünkü sen ondaki kişiliği ezdin hep, boy veremedi o kişilik...

Araya güzel günler, yaşanmış sevinçlerin renkleri, kokusu, sızmalıydı oysa. Esra'nın çocukluktan kalma çiçek dürbünündeki gelip geçici renk ve çizgilerle dönmüştü o günler... Korumaya, bir yerde sabit tutmaya çalışsalar da en ufak bir sarsıntıda değişiyor, kayboluyordu. Bunları düşündü Tekin.

- Peki, dedi. Ayrılalım o halde.” (Çokum 1999b: 260)

“Aileler araya ayrılıkların girmesiyle iki üç defa parçalandılar. Birincisi ailelerin öteki fertlerini kaybettiler. İkincisi vatanlarında mensup oldukları milletten ayrı düştüler. Üçüncüsü yeni kültürler karşısında yabancılaşarak veya bocalayarak yuvalarını dağıttılar, yani eşlerinden boşandılar” (Çokum 1990: 28) diyen Çokum, eserlerinde bu üç unsura da yer vermektedir.

Sonuç itibariyle aile kurumu eskiden olduğu gibi şimdi de ve gelecekte de var olacak müesseselerden en değerli olanıdır. Bunun farkında olan Çokum, eserlerinde aile temasını işleyerek onun kutsallığını anlatır ve kutsallığın korunması yönünde bilgiler vererek okuyucu bilgilendirir. Belki de bunun için romanın sonunda zorlayarak da olsa Tekin ve ailesini Avustralya'da birleştirir.

2.5. Din

Din, insanlığın en eski, en derin, en köklü, en besleyici duygu ve düşünce kaynaklarından biridir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

İslam'ın nuru ile aydınlanan Türklerin hayatı bütünüyle İslam dininin tesiri altındadır ve Türklerin İslamiyet'i kabul etmeden önce tek Tanrı inancını benimsemiş olmalarının onların İslam dinini tercih etmelerindeki rolü büyüktür. İnanç yoluyla İslam dinini kabul eden Türklerin yaşantısında din, önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayı da din, Türk milletini yoğuran âmillerin başında gelmektedir. Din ve kültür kopması, koparılması mümkün olmayan iki sosyal tezahürdür. Bunlar birbirlerine öyle kaynaşmıştır ki, Türk halkı yakın bir zamana kadar kanunlar dâhil bütün yaşantısını dine göre düzenlemiştir. İşte bu yüzden büyük şair ve yazarlarımızın hemen hepsi, dini ön plana çıkarıp bu doğrultuda eser vermiştir.

Her Türk ailesinde olduğu gibi, yazarımız da, ilk dinî bilgilerini “İslamiyet’i, doğruluğu, temizliği, insan sevgisini, ileriye bakmayı, cömertliği, kaygısız mücadeleyi, Mevlâna ya da Yunus bakışlı bir insandı” (Çınarlı 1979: 247) dediği babasından öğrenmiştir.

Mezar bir yere bağlılığı, toprağa sahip olmayı, oraya hükmetmeyi ifade eder. Bunun için Türklerde mezar kültürü önemlidir. Çokum, *Çırpıntılar*'da Tekin'in kız kardeşi Aysun'un ölümünden sonra roman kahramanlarından Kutlu'ya mezar taşını yaptırtır; hatta “*kuşlar için yuvarlak mermer suluk bile*” koydurtur (Çokum 1999b: 166). Tekin de İstanbul'a döndükten sonra sık sık ziyaret etmeye başladığı Korhan'dan önce doğan ve aniden kaybettiği ilk çocuğu Erhan'ın ve kız kardeşinin mezarının bakımını yaptırmayı ihmal etmez (Çokum 1999b: 274). O, hayattayken değer verdiği yakınlarına ölümden sonraki görevini de unutmaz.

Toplumların ayakta kalabilmesi ve varlığını devam ettirebilmesi için vazgeçemeyeceği bir takım toplumsal normlar vardır. Bunlar din, ahlak ve kültürdür. Bu temeller üzerine kurulan devlet uzun ömürlü ve kalıcı olur. Ancak, bunların birinden taviz verildiği takdirde ise toplum yavaş yavaş çözülmeye ve öz benliğini yitirmeye başlar. Çokum'un, üzerinde en fazla durduğu ve önemseddiği din, eserlerinin de başlıca ögesidir. Bundan dolayı *Çırpıntılar* adlı eserinde yabancı bir ülkede yetişen Türk gencinin kendi dinî bilgilerini unutarak yozlaşmaya

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

başladığını gözler önüne sermeye çalışan Çokum, bunu şu şekilde dile getirir:

“-Güç bulmak için böyle akasya dalına sığınmak niye oğlum? Allah’a sığınabilirsin... dedi.

-Nasıl yani?

-Ninelerin, dedelerin gibi... Bizler gibi. O’na inanıyorsun değil mi?

-Bilmiyorum

-İnanmak istiyor musun?

-Evet.” (Çokum 1999b: 105)

Çokum, eserinde bu kesite yer vermekle anne ve babaların çocuklarına gerekli eğitimi vermesinin yanında dinî bilgilerin de verilmesini istemektedir. Bu bilgilerin öğrenilmesinin yeterli olmayacağına, aynı zamanda bunların hayata geçirilmesi gerektiğine inanan Çokum, bunu şu şekilde dile getirir:

“- Korhan rengin soldu, üşüyor musun?

- Hayır! dedi çocuk.

- İstersen bizi kapının orda bekle...

- Niçin diye sordu Tekin. Kabir ziyaretini öğrenmeli...

- Doğru, dedi Esra. Düşünemedim bunu.” (Çokum 1999b: 166)

Sevinç Çokum’un diğer romanlarında olduğu gibi, *Çırpıntılar*’da da kabir ziyaretinin yanı sıra İslam dininin ritüellerinden biri olan namaz büyük ve küçük arasındaki bağı kuvvetlendiren bir unsur olarak okuyucuya sunulur. Romanda Korhan’ın gözüyle ninesinin namaz kılış sahnesi ve bu sahnenin nineyle torun arasındaki bağı kuvvetlendirdiği ve “*ortak bir dünya*” inşa ettiği şöyle anlatılır.

“Ninesiyle arasında ortak bir dünya kurulmaktaydı. Bunu seziyordu. Bu buruşuk elleri yabancılamıyordu artık. Kimi zaman o namaza durduğunda

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

sessizleşiyordu ev. Korhan onu namaz kılarken bir köşeden seyrediyordu. Ninesi büyük beyaz örtüsünün altında kayboluyor, eğilip kalkarken örtü albatros kanatları gibi büküm büküm havalanıyordu.” (Çokum 1999b: 152)

Sevinç Çokum, genç yaşta hatta çocuklukta kazanılması gereken dinî bilgilerin insanları bu hayatta refaha ulaştıracağı gibi öteki dünyada da huzur içinde yaşamalarını sağlayacağını düşünmektedir. *Çırpıntılar*'daki dinle ilgili unsurlar inanç ve amel bağlamında romanın farklı bölümlerinde sık sık vurgulanarak, özellikle yurtdışında yaşamak zorunda kalan Türkleri birbirine bağladığı üzerinde durulmaktadır.

SONUÇ

1960 sonrasında özellikle Almanya merkezli, kısa bir müddetliğine ve geriye dönmek umuduyla başlayan tamamıyla maddi kaygılara dayanan Türklerin dışarıya göç etme isteğinin farklı bir yansımasını *Çırpıntılar*'da görmekteyiz. Göçülen yer farklıdır; fakat yaşanılanlar aynıdır. Osmanlı'nın geride bıraktığı Türklere *Bizim Diyar* (1979), *Hilal Görününce* (1984) ve *Rozalya Ana*'da (1993) temas eden Sevinç Çokum, bu sefer geride bıraktıklarımıza değil de gönderdiklerimize/kaybettiklerimize *Çırpıntılar* romanında değinmiştir. Yazar, bu romanında yakın tarihimizde görülmeye başlayan Türklerin dış göçünü ele alıp, işlemiştir. Romanda büyük umutlarla gidilen Avustralya'da yaşadıkları sıkıntılar neticesinde Tekin ve ailesinin bir süre sonra Türkiye'ye dönmesi anlatılmaktadır. Ancak, Avustralya'ya uyum sağlayamayan aile, dönüşte Türkiye'ye de uyum sağlayamaz ve tekrar Avustralya'ya dönmek zorunda kalırlar. Kısaca, Çokum, bu eserinde iki kültür arasında bocalayan özelde Tekin ve ailesinin –genelde ise dışarıya göçen bütün Türk ailelerinin- yaşadığı drama farklı bir açıdan yaklaşırken bir taraftan da problemlerin çözümü için öneriler sunmaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

KAYNAKÇA

- ARGUNŞAH, Hülya. “Çırpıntılar Romanında Dış Göç ve İnsanın Yalnızlığı -I-“, *Türk Edebiyatı*, sayı 265, Kasım 1995: 37-39.
- AYTAÇ, Gürsel. “Hilal Görününce’nin Yazarı Sevinç Çokum”, *Sanat Olayı*, Eylül 1985: 58-61.
- AYTAÇ, Gürsel. “Sevinç Çokum’dan Bir Göçmen Romanı: ‘Çırpıntılar’”, *Edebiyat Yazıları*, III, Gündoğan Yay., Ankara, 1995: 193-196.
- COŞKUN, Sezai. “Sevinç Çokum’un Romanlarında Mekânın Kullanımı”, *Türk Edebiyatı*, İstanbul, sayı 356, Haziran 2003: 32-34.
- ÇINARLI, Mehmet. *Sanatçı Dostlarım*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1979: 241-259.
- ÇOKUM, Sevinç. “Can Alıcı Yerinden-Sevinç Çokum’un Anketimize Cevapları”, (hızl. Turgut Güler), *Türk Edebiyatı*, sayı 36, 1974: 26-28.
- ÇOKUM, Sevinç. “Sevinç Çokum’la Hilal Görününce Üzerine Bir Sohbet”, (Konuşan: Servet Kabaklı), *Türk Edebiyatı*, sayı 128, Haziran 1984: 16-19.
- ÇOKUM, Sevinç. “Parçalanmış Aileler”, *Türk Edebiyatı*, Ağustos 1990: 27-28.
- ÇOKUM, Sevinç. *Bizim Diyar*, Ötüken Yay., İstanbul, 1999a.
- ÇOKUM, Sevinç. *Çırpıntılar*, Ötüken Yay., İstanbul, 1999b.
- ÇOKUM, Sevinç. “Sevinç Çokum’la Söyleşi: Yazmak İnsanın Kendisi ile Savaşdır”, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, sayı 51, Ankara, Mayıs 2004: 13-18.
- ERGİN, Muharrem. *Dede Korkut Kitabı*, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1996.
- KABAKLI, Ahmet. *Türk Edebiyatı (Hikâye ve Roman)*, V, İstanbul, 1994.
- KALAYCI, Hakkı. *Afganistan’dan Gelip Tokat’a Yerleşen Afgan Göçmenlerinin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Durumları Hakkında Bir Araştırma, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 1995.

MERİÇ, Cemil. "Demokrasi ve İslamiyet", *Bu Ülke*, İstanbul, 1992: 169-172.

TOĞROL, Beğlan. *112 Yıllık Göç (1878 - 1989)*, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul, 1989.

YALÇIN, Cemal. *Göç Sosyolojisi*, Anı Yay., Ankara, 2004.